

ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՊԱՐՏԱԴԻՐ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԹԵՄԱ՝ ԷՔՍԿՈՒՐՍԻԱՆԵՐԻ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄԸ և ԱՆՑԿԱՑՈՒՄԸ
ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ ԱՌԱՐԿԱՅԻՑ

ԿԱՏԱՐՈՂ՝ ԱՐԱՐԱՏԻ ՄԱՐԶԻ ՆՈՐ ԽԱՐԲԵՐԴԻ ՄՆԱՑԱԿԱՆ
ՂԱԶԱՐՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ՀԱՄԱՐ 2 ՄԻԶՆԱԿԱՐԳ ԴՊՐՈՑԻ
ՈՒՍՈՒՑՉՈՒՅԻ ԶԱՐՈՒՅԻ ՍՏԵՓԱՆՅԱՆ

ԴԱՍԱԽՈՍ՝ ԱՇՈՏ ԽԱԶԱՏՐՅԱՆ

ԵՐԵՎԱՆ 2022

ԼԵՈՅԻ ԱՆՎԱՆ ՀԱՄԱՐ 65 ԴՊՐՈՑ

Ներածություն-----3

1. Էքսկուրսիան որպես ուսուցման կազմակերպման ձև,
նրան շանակ ու թյ ու ն ը ----5
2. Ուսուցչի դերը Էքսկուրսիաների նախապատրաստվելու գործում-----
--10
3. Էքսկուրսիաների անցկացումը-----12
4. Հայրենագիտական էքսկուրսիաների էությունը-----14
5. Էքսկուրսիայի կազմակերպում դեպի Մասիս քաղաք, դրա կրթադաստիարակչական և
հայրենագիտական նշանակությունը-----16
6. Էքսկուրսիայի կազմակերպման առաջարկ-ծրագիր դեպի Սյունիքի մարզ-----19
Եզրակաց ու թյ ու ն ն եր -----
-----21 Օգտագործած գրական ու թյ ան ց ան կ -----
-----22

Ներածություն

Էքսկուրսիան այցելություն է դեպի տեսարժան վայրեր, թանգարաններ, բնություն՝ ուսումնական, կրթամշակութային նպատակներով: Էքսկուրսիայի էությունը կայանում է բացատրությամբ՝ ցուցադրության, շրջագայության մեջ: Այն ինչը աշակերտը տեսնում է, տպավորվում է նրա գիտակցության մեջ: Էքսկուրսիան կարող է վարել ուսուցիչը և էքսկուրսավարը, որոնց մեկնաբանմամբ աշակերտը սովորում է ճիշտ ընկալել իր տեսածը, ցուցադրածը: Էքսկուրսիաները շատ կարևոր են այն առումով, որ աշակերտը կարևորում է իրեն փոխանցված պատմամշակութային ժառանգությունը, դառնում է նրա կրողը և փոխանցողը հետագա սերունդներին: Էքսկուրսիաները նաև պատմամշակութային արժեքների պահպանման և դրանց անվտանգության ապահովման, հուշարձանների տարածքի անխաթարության միջոց են:

Շատ նպատակահարմար է աշխարհագրության, պատմության, ՅԵՊ դասերը անցկացնել մշակութային, պատմաճարտարապետական հուշարձանների, վանական համալիրների տարածքներում, ազգային ազատագրական պայքարի վայրերում:

Էքսկուրսիաները ունեն **ճանաչողական** և շանակություն: Աշակերտները խորությամբ ճանաչում են իրենց հայրենիքը, ծննդավայրը, նրա ազմավարական և շանակությունը, բնության գոյությունը և վայրերը, ծանոթանում են նրան, հարստությունը և ներկայիս, մշակութային ձեռքբերումներին:

Էքսկուրսիաները **նպաստում են** քրիստոնեական արժեհամակարգի ամրապնդմանը, ազգային գաղափարախոսության կրողականությանը: Դրանք ընդլայնում են աշխարհաճանաչությունը, ձևավորում աշխարհայացք, հարստացնում են գիտելիքները, զարգացնում՝ հետաքրքրասիրություն, ինքնաճանաչում, ինքնագործունեություն և նախաձեռնողականություն, դաստիարակում են սեր դեպի բնությունը, հուշարձանները, դեպի ընկերը և մարդը, նպաստում են միջանձնային շփումներին: Աշակերտը դառնում է ավելի համարձակ, բանիմաց, առողջ և կոփվում է ֆիզիկապես:

Էքսկուրսիաները լինում են թեմատիկ և ընդհանուր: **Ընդհանուր էքսկուրսիաները** ավելի համընդգրկուն են, իսկ թեմատիկները կարող են լինել պատմական, արվեստագիտական, պատերազմապատմական, բնապատմական, իսկ **թեմատիկ էքսկուրսիաները** ունեն կոնկրետ ուղվածություն:

Ըստանց կաց մանվայ ըի

Է քսկուր սիաները կարող են լինել բնակավայրի որևէ թաղամասում, թանգարանում, բնակավայրի ցդուրս, վանական համալիրներում, ամրոցներում, սրբավայրերում, արգելոցներում: Կարող են կազմակերպվել նաև արտադրական էքսկուրսիաներ որևէ գործարանում, հանքաշահագործման վայրում:

Կրթադաստիարակչական նպատակներով կարելի է կիրառել նաև **Ուսումնական էքսկուրսիան**: Ուսումնական էքսկուրսիան անցնելու ցառաջ ուսուցիչը անցել կացնում թեմատիկ զրույց, քննարկում: Ուսումնական էքսկուրսիան ուսումնական գործընթացի կազմակերպման մի ձև է, պարապմունքի մի տեսակ:

**1. Էքսկուրսիան որպես ուսուցման կազմակերպման ձև,
նրա նշանակությունը**

Էքսկուրսիաբառը ատիներեն նշանակում է կոլեկտիվում դևոթությամբ կամ կոլեկտորում սավորչական նպատակ:

Վերջերս այն որոշ տարածվել է 14-

որդորի սկզբին նախ պեսարտասահմանում, այնպես էլ մեզմոտ:
Էքսկուրսիան արտադարձական դաստիարակություն անճյուն դերից մեկն է:

Արտադարձական դաստիարակություն նպատակը սովորողներին ազատժամանակի կամ արժանի շոգով նրանց հետաքրքրություններին զարգացման համար պայմաններ ստեղծելն է,

այն նպատակաւղղված է նրանց հոգևոր, գեղագիտական,
ֆիզիկական արգացմանը ...

1. Մուտքային էքսկուրսիաները, ինչպես նաև մուտքային դասերը, նախապատրաստում են ուսումնասիրելու այս կամ այն թեման:

Այս էքսկուրսիաները նթացքով հավաքվում են նյութեր, որոնք էլ հետագայում մոգտագործվում են համապատասխան թեմայի ուսումնասիրման ժամանակ:

2. Ընթացիկ էքսկուրսիաներն անցկացվում են նոր թեմայի ուսումնասիրման ըզուգահեռ: Սահառակապես սիրական ցվում է,
երբևոր նյութի նյութագումը հնարավոր է ապահովել բառային մտապատկերներով:

Օգտակար է այն անցկացնել նյութին ախնակական ուսումնասիրությունը նից հետո:

3. Ամփոփիչ էքսկուրսիաներն անցկացվում են թեմայի ուսումնասիրման ավարտին:

Նպատակն է սովորեցնել երեխաներին ձեռք բերած գիտելիքները համեմատել արտադարձական դաստիարակությունը ներկայիս անցվում է մանկապատանեկան ստեղծագործական և գեղագիտական կենտրոններին, երաժշտական, նկարչական, արվեստի դարձնելին,
ճամբարներին և արտադարձական դաստիարակությունը ներկայիս անցնող

այլ կազմակերպություններին միջոցով:

Եթե սկոնրոսիաները կատարում են այն նույն գործառնությունները, ինչ-որ դասերը. ուսուցանող, դաստիարակող և զարգացնող:

Դրանք են՝

Կրթական

- ❖ գիտելիքների խորացում, առանձին առարկաների և նույն թեմերի մասին պատկերացումների կազմում
- ❖ գործնականում տեսական գիտելիքների կիրառում

Չարգացնող

- ❖ դիտումներ կատարելու կարողությունների զարգացում, ու շարժումներ, հիշողությունը նվազեցնող և զարգացում:

Դաստիարակչական

- ❖ գեղագիտական դաստիարակություն
- ❖ հայրենասիրություն, դաստիարակում, բնությունն ակադամ բարոյականություն

Մինչ դպրոցական համակարգի վերակառուցման մասին օրենքը, էքսկուրսիաները մեծ մասամբ անց էին կացվում բնությանը, արտադրությանը ծանոթացնելու նպատակով: Օրենքի հրատարակումից հետո ավելի քան երբևէ, բարձրացավ էքսկուրսիայի դերը: Այժմ ուսուցումը կյանքի հետ կապելու, դասավանդման մեթոդներն ու ձևերը կատարելագործելու և ակտիվացնելու նոր պահանջներից ելնելով՝ էքսկուրսիան դիտվում է որպես ուսուցման կազմակերպման մի յուրահատուկ ձև, որպես աշխարհաճանաչողական գիտելիքների հաղորդման միջոց: Գիտելիքի հաղորդումը կարելի է կատարել դաս-էքսկուրսիաների միջոցով՝ նկատի ունենալով, որ այդ ձևով յուրացումն ավելի կայուն ու խորն է լինում, իսկ դասն ավելի աշխույժ ու հետաքրքիր է անցնում:

ա) Էքսկուրսիայի անհրաժեշտության հոգեբանամանկավարժական հիմնավորումը: Հիմք ընդունելով այն, որ օբյեկտիվ իրական աշխարհի ճանաչողությունը սկսվում է զգայությունից, ուսուցման պրոցեսում մեծ տեղ է տրվում էքսկուրսիային: Իրական աշխարհի զգայություններն ու ընկալումները համապատասխանորեն իմաստավորվում և վերամշակվում են մեր գիտակցության մեջ: Մեր աչքին միանում են մյուս զգայարանները և մտածողության գործունեությունը: Ձևական ընկալումը հեշտացնում է աշակերտների գիտելիքների յուրացման պրոցեսը: Քանի որ աշակերտների մտածողությունը զարգանում է կոնկրետից դեպի վերացականը, ուստի զարգացման վաղ էտապներում նրանք մտածում են ավելի շատ պատկերներով, քան հասկացողություններով: Հասկացողությունները և վերացական գաղափարները սովորողի գիտակցությանն ավելի հեշտ են հասնում, եթե դրանք

ամրապնդվում են կոնկրետ փաստերով, օրինակներով ու պատկերներով: Այսպես այլ ձևով է ընկալվում և մտապահվում առարկան կամ երևույթը ցուցադրմամբ, այլ ձևով՝ նկարագրությամբ:

Էքսկուրսիոն մեթոդը օգտագործվում է դպրոցական կյանքի տարբեր բնագավառներում և հետապնդում է ինչպես կրթական, այնպես էլ դաստիարակչական նպատակներ:

Էքսկուրսիան ուսուցչին հնարավորություն է տալիս կոնկրետ ու վառ փաստերի վրա երեխաներին ցույց տալ ուսումնասիրվող առարկաների ու երևույթների միջև եղած կապերը, պատճառի ու հետևանքի փոխկապվածությունը և մարդու վերաստեղծող ու վերաշինող ուժը:

Այս ամենը նպաստում են երեխաների մատերիալիստական աշխարհաճանաչողության ու դիտողականության զարգացմանը, նրանց մեջ խոր հետաքրքրություն են առաջացնում դեպի շրջապատը, ամրապնդում են նրանց գիտակցական կարգապահությունը, սեր են արթնացնում դեպի բնությունը, հոգատար վերաբերմունք են դաստիարակում շրջապատի ու ընդհանրապես հայրենի երկրի բնության նկատմամբ:

Ինչպես հայ մեծ լուսավորիչ-մանկավարժ Խ. Աբովյանն է նկատել («Երկերի լիակատար ժողովածու») բնությունն իր բազմապիսի առարկաներով ու երևույթներով, իր պես-պես գույներով ու ձայներով, դրանց միջև եղած պատճառահետևանքային զանազան կապերով, իր սքանչելի գեղեցկությամբ ու անկրկնելի ստեղծագործություններով ամենամեծ ուսուցիչն է, մի ուսուցիչ, որ ամենից հեշտ ու դյուրին ձևով, խոր ու կայուն կերպով սովորեցնում է մարդկանց բնությունը ճանաչել: Ահա թե ինչու ուսուցման պրոցեսում լայնորեն պետք է օգտագործել էքսկուրսիաները, որպես ուսուցման միջոց, որպես շրջապատի բնությունն ու հասարակությունը ճանաչելու, շրջապատի մասին ռեալ գիտելիքներ հաղորդելու եղանակ:

բ) Էքսկուրսիայի կրթադաստիարակչական նշանակությունը:

Էքսկուրսիաները ընդլայնում են աշակերտների մտահորիզոնը, նրանց միտքը հարստացնում են նոր տպավորություններով, անմիջականորեն դիտել են տալիս այնպիսի առարկաներ ու երևույթներ, որոնք դպրոց բերել հնարավոր չէ, հետաքրքրություն են առաջացնում դեպի իրենց շրջապատի բույսերը, կենդանիները, մարդկային հասարակությունը և մարդու աշխատանքը բնության և հասարակության մեջ:

Էքսկուրսիաները բացառիկ կարևոր նշանակություն ունեն նաև երեխաների խոսքի զարգացման համար: Ինչպես հայ նշանավոր մանկավարժ Ա. Բահաթրյանն էր ասում. «Ուսուցման մեջ առաջինը և կարևորը դիտողականությունն է, երեխայի առաջին դիտողականությունները վարժեցնում են նրա զգայարանները, իսկ զգայարանն այն դուռն է, որով արտաքինը մտնում, թափանցում է ներքին աշխարհը, ինչ-որ չի անցնում զգայարաններով, նա առհասարակ չի մտնում հոգու մեջ, ուստի միշտ ուսուցման պրոցեսում նախ պետք է երևան գա գաղափարը, իսկ հետո՝ բառը:

Միայն այդպես կարելի է դիտողականությամբ մշակել լեզուն, իսկ լեզվով՝ հոգին ու միտքը⁽¹⁾»: Գրեթե նույն կարծիքն է հայտնել նաև ռուս մեծ մանկավարժ ՌԻՉինսկին: Նա գտնում էր, որ խոսքը չի կարող զարգանալ առանց մտքի, իսկ միտքը զարգանում է, եթե մտքի, առարկայի մասին երեխան պարզ ու կոնկրետ պատկերացում ունի: ՌԻ մի ձևով հնարավոր չէ նոր բառերի յուրացումն այնքան կայուն դարձնել, որքան էքսկուրսիայի միջոցով, որովհետև այստեղ բառը կապվում է սովյալ հասկացության, իրի կամ երևույթի դիտման ու զննման հետ, դառնում է կոնկրետ ու որոշակի:

Էքսկուրսիան լավագույն նյութ է տալիս ոչ միայն բանավոր, այլև գրավոր խոսքի զարգացման ու մշակման համար: Փորձը ցույց է տալիս, որ աշակերտները ամենից ավելի հաջող շարադրություններ գրում են էքսկուրսիաների վերաբերյալ, որովհետև նյութի կոնկրետությունն ու տպավորությունների անմիջականությունը

1. Նախաշավիղ գիտամեթոդական հանդես Երևան 2014թ.

հնարավորություն են տալիս կառուցվածքով կուռ, բառապաշարով հարուստ և լեզվառճական տեսակետից անթերի շարադրություններ կազմելու:

Պետք է նկատել, որ էքսկուրսիայի ընթացքում ոչ միայն նախատեսված առարկաներն ու երևույթներն են դիտվում, այլ բազմաթիվ այլ նյութեր են հավաքվում (հերբարումներ ու հավաքածուներ կազմելու համար և այլն):

Էքսկուրսիաները բացառիկ կարևոր նշանակություն ունեն նաև դաստիարակչական տեսակետից: Դրանք երեխայի մեջ զարգացնում են ուշադրություն ու դիտողունակություն, մշակում են գիտակցական կարգապահություն ու կազմակերպվածություն՝ դպրոցից դուրս իրենց պահելու ուսուցչի կարգադրությունները ժամանակին, ճիշտ ու անթերի կատարելու ունակություն:

Էքսկուրսիաների միջոցով երեխան ծանոթանում է երկրի մակերևույթի ձևերին, զգում հայրենի բնության գեղեցկությունը և ամենից շատ սիրում ու գնահատում այն: Էքսկուրսիայի ժամանակ զարգանում է նաև երեխաների էսթետիկական ճաշակը, նրանք կարողանում են գեղեցիկը տեսնել ամեն տեղ՝ բնության մեջ, կյանքում և աշխատանքում:

Էքսկուրսիայի ընթացքում ձևավորվում են շատ բարոյական նորմեր՝ ընկերասիրություն, կոլեկտիվիզմ, փոխօգնություն և այլն:

Էքսկուրսիայի ժամանակ երեխաները ձեռք են բերում բնավորության այնպիսի գծեր ինչպիսիք են հաստատակամություն, համառություն, դժվարությունները հաղթահարելու կամք:

Էքսկուրսիայի ժամանակ բացահայտվում է աշակերտի բնավորությունը, նրա շատ ընդունակություններ ի հայտ են գալիս:

Էքսկուրսիայից ստացած տպավորությունները ավելի անմիջական են և պահպանվում են ավելի երկար: Եվ պատահական չէ, որ ասում են լավ է մեկ անգամ տեսնել, քան տաս անգամ լսել: Օրինակ՝ չորրորդ դասարանում երեխաների

գիտելիքները ավելի կայուն կդարձան, երբ էքսկուրսիայի ժամանակ իրենց աչքով տեսնեն և դրան զուգահեռ լսեն թե ինչ է գետի հունը, աջ և ձախ մասերը և այլն:

էքսկուրսիայի ժամանակ շատ երևույթներ աշակերտները կարող են տեսնել, բայց չհասկանալ, այս գործում մեզ օգնության է գալիս ուսուցչի բացատրությունը, որը կարող է ինչպես նախորդել, այնպես էլ զուգակցել ու հաջորդել էքսկուրսիային: Գիտելիքների ընկալմանը հաջորդող էքսկուրսիան նպաստում է աշակերտների նախօրոք ստացած գիտելիքների ամրապնդմանը, իսկ թեմային նախորդող էքսկուրսիան հիմք է հանդիսանում նոր գիտելիքների ընկալման համար, աշակերտները նախնական տվյալներ են հավաքում այս կամ այն թեման յուրացնելու համար:

Ուսուցման պրոցեսում կարևոր նշանակություն ունեն նաև արտադրական էքսկուրսիաները: Այս կամ այն առարկաներից գիտելիքներ սովորելով՝ երեխաները ծանոթանում են (հատկապես ցածր դասարաններում) այն պարզ սարքերին, որոնք հիմք են հանդիսանում ամենաճշգրիտ ու ամենաբարդ մեքենաների ստեղծմանը որից ծնվում են ամենաբարդ արտադրական պրոցեսները:

Ուրիշ ոչ մի միջոց չի կարող աշակերտներին այնքան կոնկրետ պատկերացում տալ արդյունաբերության մասին, որքան արտադրական էքսկուրսիաները: Սրանց միջոցով է, որ աշակերտները կարողանում են զրքերում կարդացածը տեսնել արտադրության մեջ:

Չի կարելի երբեք էքսկուրսիայի անցկացմանը երկրորդական նշանակություն տալ, լրացուցիչ կամ ավելորդ աշխատանք համարել, դիտել որպես ուսումնական պրոցեսին օժանդակ միջոց:

գ) էքսկուրսիայի ամփոփումը:

Ամփոփումը կարող է տեղի ունենալ ինչպես էքսկուրսիայի վայրում, այնպես էլ դասարանում՝ նայած էքսկուրսիայի բնույթին և ուսուցչի հետապնդած նպատակներին: Այն կարող է բանավոր զրույցի, հարց ու պատասխանի, պատմելու բնույթ կրել, կարող է նաև հավաքած նյութերի (հերբարիումներ) ուսումնասիրության ձևով անցկացվել:

2. Ուսուցչի դերը էքսկուրսիաների նախապատրաստվելու գործում

Առհասարակ ընդունված է, որ դասին լավ նախապատրաստվելը այն լավ անցկացնելու հիմնական նախապայմանն է. Սա մեծապես վերաբերում է նաև էքսկուրսիայի անցկացմանը: Էքսկուրսիայի կազմակերպման ժամանակ ուշադրություն պետք է դարձնել հատկապես նրա 3 հիմնական փուլերի վրա՝

- *Նախապատրաստման*
- *Անցկացում*
- *Ամփոփում*

Էքսկուրսիաները կազմակերպելուց առաջ ճիշտ կլինի, որ ուսուցիչը ընտրի էքսկուրսիայի տիպը, համապատասխան տեսական նյութին, որովհետև դա նպաստում է նրա լավ նախապատրաստմանն ու անցկացմանը, այլ նաև նրա արդյունավետությանը, որովհետև այն նպատակային անցկացնելու ամենահիմնական ճանապարհներից մեկն է, և դրան պատշաճ պետք է վերաբերվել: Նպատակահարմարը էքսկուրսիան անցկացնել դասերից հետո կամ էլ առանձին օր, որպիսի այն մյուս դասերին չխանգարի: Էքսկուրսիայից հետո սովորաբար երեխաները երկար ժամանակ աշխույժ տրամադրության մեջ են լինում, և հնարավոր չի լինում նրանց ուշադրությունը կենտրոնացնել դասի վրա: Ուստի պետք է ուսուցիչը այնպես կարողանա դասավորել, որ էքսկուրսիայից հետո աշակերտները այլևս դասեր չունենան:

Ուսուցիչը պետք է սահմանի էքսկուրսիայի կոնկրետ նպատակը և օբյեկտը, որպեսզի ըստ այդմ էլ պարզ լինի, թե էքսկուրսիայի ընթացքում երեխաները ինչ գիտելիքներ են ստանալու, ինչ նյութեր ուսումնասիրելու կամ հավաքելու, ինչ գործնական աշխատանքներ են կատարվելու և ինչի համար, երբ և ինչպես է անցկացվելու:

Էքսկուրսիան: Երբ այսքանը արդեն ուսուցչի համար պարզ է և նա գիտի, թե ուր է էքսկուրսիա տանելու, երբ և ինչ նպատակով, կարող է որոշակիորեն պատկերացնել, թե ինչ հարցերի շուրջ հարկ կլինի խոսել էքսկուրսիայի ժամանակ, ինչ գիտելիքներ պետք է տա աշակերտին և ինչ չափով, ուստի ըստ այդմ էլ նա հաշվի կնստի ինքն իր հետ, թե նա ինչ լրացուցիչ տեղեկություններ և ուսումնասիրություններ անցկացնելու կարիք ունի:

Յուրաքանչյուր էքսկուրսիայի նպատակը որոշելուց հետո պարտադիր կարգով ուսուցիչը պետք է վերստին մանրամասնորեն ուսումնասիրի այդ թեման, թարմացնի ու լրացնի իր գիտելիքները այդ թեմայի վերաբերյալ, որպեսզի կարողանա երեխաներին բավարար չափով տեղեկություններ տալ տվյալ օբյեկտի մասին, ճիշտ ու պարզ պատասխաններ տալ էքսկուրսիայի ընթացքում ծագած հարցերին: Նյութերի ուսումնասիրությունից հետո ուսուցիչը պետք է կատարի էքսկուրսիայի վայրի ընտրություն, որոշի ընթացքը և դեպի էքսկուրսիա տանող նպատակահարմար ճանապարհը:

Այսպիսի նախնական ուսումնասիրությունից հետո ուսուցիչը կարող է կազմել էքսկուրսիայի պլանը, որը կարևոր նշանակություն ունի հետագա աշխատանքների ճիշտ կազմակերպման համար:

Պլան կազմելիս պետք է հաշվի առնել հետևյալ հիմնական հարցերը.

1. Էքսկուրսիայի թեման
2. Այն գիտելիքների համառոտ շարադրանքը, որ երեխաները պետք է ստանան էքսկուրսիաների ընթացքում:
3. Էքսկուրսիայի ընթացքն ու հաջորդականությունը, էքսկուրսիայի ընթացքում շոշափվող հիմնական հարցերը, աշակերտներին տրվելիք խմբային կամ անհատական աշխատանքի առաջադրանքները:
4. Էքսկուրսիայի վերջում անցկացվող ամփոփիչ գրույցի համառոտ բովանդակության շարադրումը:
5. Էքսկուրսիայի կահավորումը՝ հանդերձանքը, գործիքները և այլն:

Էքսկուրսիան անցկացնելուց մեկ-երկու օր առաջ ուսուցիչը աշակերտներին պետք է բացատրի էքսկուրսիայի նպատակը, նրանց անելիքները: Այս բացատրությանը զուգահեռ աշակերտները ուսուցչի կողմից ստանում են անհատական կամ խմբային հանձնարարություններ:

Ուսուցչի նախապատրաստական գործունեության մեջ է մտնում նաև կարգապահության պահպանման ուղղությամբ ձեռնարկվող միջոցառումները: Ուսուցիչը պետք է կարողանա աշակերտների մեջ սերմանել այն գաղափարը, որ էքսկուրսիան նույն դասն է, պարզապես այլ պայմաններում, ուստի կարգապահական պահանջները բնության գրկում մնում են անփոփոխ: Եվ քանի որ աշակերտի անկարգապահ պահվածքը կարող է դառնալ ձախողված դասի և էքսկուրսիաի պատճառ, ուստի այս կետը երբեք չի կարելի աչքաթող անել:

Էքսկուրսիայի նախապատրաստական աշխատանքների մաս է կազմում նաև դպրոցի տնօրինությունից թույլտվություն ստանալը, վերջիններս էլ հաստատում են

ուսուցչի կազմած պլանը: Սա անհրաժեշտ է ոչ միայն դպրոցի ներքին կարգ ու կանոնի պահպանման, այլև միջոցառումների՝ դասերի վերադասավորման, փոխադրականի ապահովման, ուսուցչի օգնական նշանակելու համար: Այս ամենը կարևոր նշանակություն ունի էքսկուրսայի լավ անցկացման համար, չի կարելի երբեք դրանք անուշադրության մատնել:

3. *էքսկուրսիաների անցկացումը*

էքսկուրսիան սկսվում է նրանով, որ էքսկուրսիայի վայրում ուսուցիչը հավաքում է բոլոր աշակերտներին, հիշեցնում էքսկուրսիայի նպատակը, տրված առաջադրանքները, աշակերտի անելիքներն ու պարտավորությունները:

էքսկուրսիայի ժամանակ ուսուցիչը աշակերտների մեջ պետք է հետաքրքրություն առաջացնի դեպի օբյեկտը, որպեսզի աշակերտը անհրաժեշտ ուշադրությամբ դիտի այն:

Ուսուցչի հիմնական խնդիրն է նախատեսված օբյեկտի դիտման, գնման ճիշտ կազմակերպումը: Դրա համար ամենից առաջ աշակերտների մեջ հետաքրքրություն պետք է առաջացնի դեպի տվյալ օբյեկտը, որպեսզի նրանք անհրաժեշտ ուշադրությամբ ու լարվածությամբ դիտեն այն: Այս նպատակով նա աշակերտներին այնպիսի հարցեր պետք է առաջադրի, որոնց պատասխանը գտնելու համար նրանք հարկադրված լինեն ամբողջ էքսկուրսիայի ընթացքում ուշադրությամբ դիտել ուսումնասիվող օբյեկտը, առարկան, երևույթը, փորձեն ան ընկալել բազմակողմանի, համեմատել այն այլ օբյեկտների, առարկաների, երևույթների հետ համեմատելու, գտնելու դրանց էական ու երկրորդական հատկանիշները, դրանց առանձին մասերն ու համադրման ձևերը:

էքսկուրսիաների անցկացման ընթացքը կարելի է բաժանել փուլերի, և յուրաքանչյուր փուլի համար աշակերտին տալ առանձին հանձնարարություն: Առաջին հանձնարարությունը ստուգելուց հետո կարելի է տալ հաջորդ հանձնարարությունը: Այսպիսի մոտեցումը օբյեկտի գնությունը դարձնում է ավելի մատչելի ու կոնկրետ, աշակերտները միանգամից իրենց ուժերից վեր հանձնարարություններ չեն ստանում: էքսկուրսիայի անցկացման այս ձևը ավելի արդյունավետ է ցածր դասարաններում: Ցածր դասարաններում նաև ցանկալի է

կազմակերպել գավառագիտական էքսկուրսաներ(ղեպի թանգարան,կենդանաբանական ու բուսաբանական այգիներ,պատմական հուշարձաններ,սելեկցիոն կայաններ):Վերջինիս մեթոդական տարբերությունն այն է,որ այսպիսի վայրերում ավելի շատ նմուշներ կարելի է տեսել քան անհրաժեշտ է,ուստի ուսուցիչը նախապես պետք է ծանոթանա առկա նմուշներին, որպիսի էքսկուրսիայի ընթացքում կարողանա այնպես կազմակերպել ընթացքը,որ երեխաները հնարավորինս քիչ ավելորդ նմուշներ տեսնեն:

էքսկուրսիայի ընթացքում կարելի է նախապես պայմանավորվել էքսկուրսավարի հետ, ասել նրան ասվելիք նութին անհրաժեշտ խորության, ծավալի մասին, և նրան թողնել ընթացիկ բացատրությունները: Բայց նաև բացատրությունները կարող են մատուցվել հենց ուսուցչի կողմից,եթե իհարկե նա նախօրոք շատ լավ ուսումնասիրել է նյութը,ծանոթացել ցուցանմուշներին և դրանց դասավորությանը:

Յուրաքանչյուր ցուցանմուշի մասին աշակերտին պետք է տեղեկություն տալ առանձին- առանձին:Ընդ որում այն կարելի է անել 2 ձևով. Բացատրել անուհետև թույլ տալ աշակերտներին զննել դրանք, կամ հակառակը՝ թույլ տալ,որ ուսումնասիրեն, ապա տալ անհրաժեշտ մեկնաբանությունը:

էքսկուրսիայի ընթացքում աշակերտների մեջ թեմային չվերաբերվող բազմաթիվ հարցեր կարող են առաջանալ,որոնք երբեմն լուրջ դժվարություններ կստեղծեն ուսուցչի համար,մանավանդ եթե նա սկսնակ է: Ուսուցչի հիմնական խնդիրներից մեկն էլ պետք է լինի այն,որ նա աշակերտներին պահի էքսկուրսիայի հետապնդած նպատակների շրջանակներում՝մի կողմ թողնելով երկրորդական կարգի կամ բուն նյութին չվերաբերվող հարցերը,որոնք քննարկման կարող են ենթարկվել էքսկուրսիայից հետո:

Ուսուցիչը պետք է պատասխանի միայն այն հարցերին,որոնց պատասխանները կլինեն ընկալելի և կկարողանան ազդել աշակերտի մոտ աշխարհաճանաչողության զարգացմանը: Իհարկե այդ հարցերի մեջ կհանդիպեն այնպիսիները,որոնք աշակերտը ինքնուրույն կարող է լուծել, լրացուցիչ դիտարկումների և հետազոտությունների միջոցով:Նման դեպքում պետք է թողնել,որ աշակերտը ինքը գտնի իրեն հետաքրքրող հարցի պատասխանը:

Նպատակահարմար է արդյունաբերական և գյուղատնտեսական արտադրությանը,քաղաքի և գյուղի կյանքին վերաբերող գործնական բնույթի էքսկուրսախները անցկացնել գործարանում,էլեկտրակայանում,բանջարանոցում, այգում և այլ ձեռնարկություններում: Եվ սրանք բնականաբար իրենց բնույթով տարբերվում են ղեպի բնություն կազմակերպվող էքսկուրսախներից:

Այսպիսի դեպքերում աշակերտը ծանոթանում է նյութական բարիքների ստեղծման մեխանիզմներին և ընթացքին, զրուցում է արտադրությունում աշխատող մարդկանց հետ, սովորում է հարգել աշխատանքի մարդկանց, հարգանքով վերաբերվել այն

բարիքներին, որն ինքն օգտագործում է, և հաճախ անգամ գաղափար չի ունենում թե ինչ դժվարությամբ են դրանք արտադրվել: Իսկ երբեմն էլ աշակերտները անձամբ մասնակցում են արտադրության գործընթացին: Այսպիսի էքսկուրսիաները ունեն թե ճանաչողական և թե դաստիարակչական բնույթ: Եվ նմանատիպ էսկուրսիաները սովորաբար թողնում են դրական մեծ ազդեցություն:

4. Հայրենագիտական էքսկուրսիաների էությունը

Հայրենագիտականա աշխատանքի ձևերը բազմազան են: Որպես հիմնական ձև օգտագործվում է էքսկուրսիան, նաև դիտումները, փորձը, ճանապարհորդությունները և արշավները: Հայրենագիտական աշխատանքների կազմակերպման լավագույն ձևը էքսկուրսիան է: Բնության մեջ անցկացվող էքսկուրսիաները լայն հնարավորություն են տալիս օգտագործել հայրենագիտական նյութերը: Ոչ մի առարկայի համար էքսկուրսիան այնքան մեծ նշանակություն չունի, որքան աշխարհագրության համար: Աշխարհագրական էքսկուրսիաների միջոցով է արտահայտվում բնության պատճառահետևանքային կապերը, բացահայտվում է բնության ամբողջականությունը, հասարակություն-բնություն փոխազդեցությունը, որը աշակերտների մոտ նախադրյալներ է ստեղծում աշխարհայացքի ձևավորման համար: Էքսկուրսիաները ուսումնական գործընթացի բաղկացուցիչ մաս են հանդիսանում: Հայրենագիտական աշխատանքների կազմակերպման դեպքում հայրենի բնակավայրերի ուսումնասիրությամբ զբաղվում են աշակերտները՝ ուսուցչի ղեկավարությամբ: Եթե դիտարկենք, որ հայրենագիտությունը նպատակ է, ապա էքսկուրսիան՝ նպատակին հասնելու միջոց է:

Մեծ վիպասան Րաֆֆին գրում է. «Ով չի ճանաչում իր հայրենիքը, նա չի կարող ճշմարտորեն սիրել այն»: Էքսկուրսիայի ընթացքում հայրենի բնության գրկում կատարվող աշխատանքները համարժեք են քիմիայի և ֆիզիկայի գծով լաբորատոր աշխատանքներին: Բնությունը, ինչպես նաև աշխարհագրական կահավորված հրապարակը հանդիսանում են աշխարհագրական լաբորատորիա: Երբեմն էքսկուրսիա են անվանում դպրոցի և նրա բակի սահմաններից դուրս կատարվող աշխատանքները:

Յուրաքանչյուր էքսկուրսիա պետք է ունենա նպատակ՝ ծանոթացնելու և ուսումնասիրելու հայրենի բնությունը, այնտեղ ապրող մարդկանց, նրանց տնտեսական գործունեությունը և այլն:

էքսկուրսիան հետաքրքիր դարձնելու համար կարելի է աշակերտների միջոցով կազմել երթուղային քարտեզ, որում պայմանական նշաններով նշվեն աշխարհագրական առանձին օբյեկտները, պատմական հուշարձանները և այլն: Հայրենագիտական աշխատանքի ձևերից են դիտումները: Կարելի է նախապես պայմանավորվել տուրիստական կազմակերպության հետ, պարզաբանել արշավների խնդիրները և նպատակները: Կարելի է արշավ կազմակերպել՝ բարձրանալով Արագածի լանջեր, Ամբերդի ավերակներ, Բյուրականի Աստղադիտարան, Քարելիճ, դիտել սառցադաշտային ծագման տրոգները, կրկեսները և այլն: էքսկուրսիան այցելություն է դեպի տեսարժան վայրեր, թանգարաններ, բնություն ուսումնական, կրթամշակութային նպատակներով:

Ե ք ս կ ու ը ս ի ան ե ռ ի մ ի ջ ո ց ո վ ե ռ ե խ ան ծ ան ո թ ան ու մ է ե ռ կ ը ի մ ակ ե ռ ն ու ը թ ի ձ և ե ռ ի ն ,

զ գ ու մ հ այ ռ ե ն ի բ ն ու թ յ ան գ ե ղ ե ց կ ու թ յ ու ը ն ամ ե ն ի ց շ ատ ս ի ը ու մ ու գ ն ա հ ատ ու մ այ ն : Ե ք ս կ ու ը ս ի այ ի ժ ամ ան ակ գ ար գ ան ու մ է ն ան ե ռ ե խ ան ե ռ ի է ս թ ե տ ի կ ակ ան ճ ա շ ակ ը ,

և ռ ան ք կ ար ո ղ ան ու մ է ն գ ե ղ ե ց ի կ ը տ ե ս ն ե լ ամ ե ն տ ե ղ՝ բ ն ու թ յ ան մ ե ջ , կ յ ան ք ու մ և ա շ խ ատ ան ք ու մ :

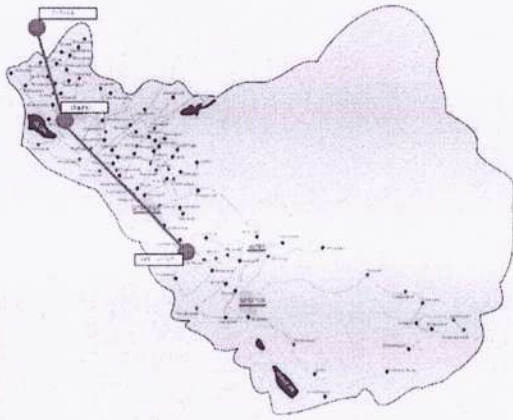
Չ այ ռ ե ն ա գ ի տ ակ ան ա շ խ ատ ան ք ն ե ռ կ ա գ մ ակ ե ռ պ ե լ ու հ ամ ար առ ա ջ ի ն հ ե ռ թ ի ն ան հ ը ր ա ժ ե շ տ է կ ո ղ մ ն ա ց ու ը յ ց , մ ե տ ը , ե ռ կ ը ր ա ք ան ի մ ու ը ճ , խ շ շ ո ը ր ա ց ու ը յ ց , տ ո պ ը ակ ն ե ռ , լ ու ց կ ու տ ու փ ե ռ , պ ի տ ակ ն ե ռ , տ ե տ ը , գ ը ի չ , մ ատ ի տ , լ ու ս ան կ ար չ ակ ան ս ար ք , շ շ ե ռ , դ ան ակ , փ ո ք ը ի կ կ ա ց ի ն , հ ար թ ա չ ա փ և այ լ ն : Վ ե ռ ջ ի ն ն ե ռ ի ս ը ն տ ը ու թ յ ու ը ն կ ա խ վ ա ծ է թ ե ու ը ռ ե ն ք գ ն ու մ և ի ն չ ն պ ատ ակ ո վ :

Ե ք ս կ ու ը ս այ ի վ այ ը ի ը ն տ ը ու թ յ ու ը ն կ ա խ վ ա ծ է առ ա ջ ա դ ը վ ա ծ խ ն դ ը ի բ ո վ ան դ ակ ու թ յ ու ը ն ի ց : Ե թ ե հ այ ռ ե ն ա գ ի տ ու թ յ ու ը ն հ ի մ ն ակ ան ու մ տ ար վ ե լ ու է ֆ ի գ ի կ ակ ան ա շ խ ար հ ա գ ը ու թ յ ան գ ծ ո վ , ա պ ա պ ե տ ք է ը ն տ ը ե լ ան պ ի ս ի տ ար ա ծ ք , ո ը տ ե ղ ց այ տ ու ն ար տ ա հ այ տ վ ա ծ լ ի ն ե ն մ ակ ե ռ ն ու ը թ ի ձ և ե ռ ն ու ֆ ի գ ի կ ա ա շ խ ար հ ա գ ը ակ ան ե ռ ն ու ը թ ն ե ը ը :

Ի ս կ ե թ ե հ այ ռ ե ն ա գ ի տ ակ ան ա շ խ ատ ան ք ն ե ը ր ար վ ե լ ու ե ն տ ն տ ե ս ակ ան ա շ խ ար հ ա գ ը ու թ յ ան գ ծ ո վ , ա պ ա պ ե տ ք է ը ն տ ը ե լ տ ն տ ե ս ակ ան ար տ ա դ ը ակ ան առ ան ձ ի ն օ բ յ ե կ տ կ ամ վ ար չ ակ ան մ ի ավ ո ը :

Բ այ ց ն ան հ այ ռ ե ն ա գ ի տ ակ ան ա շ խ ատ ան ք ն ե ը ը ի ը ակ ան ա ց վ ու մ ե ն ն ան կ ո մ պ լ ե ք ս այ ի ն ձ և ո վ , այ ս ի ն ք ն ու ս ու մ ն ա ս ի ը ե լ հ այ ռ ե ն ի բ ն ակ ավ այ ը ի բ ն ակ ան պ այ մ ան ն ե ը ը և բ ն ակ չ ու թ յ ան գ բ ա ղ մ ու ը ն , տ ն տ ե ս ակ ան կ յ ան ք ը : Ա յ ս դ ե պ ք ու մ ավ ե լ ի ն պ ատ ակ ա հ ար մ ար է ը ն տ ը ե լ ո ը ն է վ ար չ ակ ան մ ի ավ ո ը :

5. Էքսկուրսիայի կազմակերպում դեպի Մասիս քաղաք, դրա կրթադաստիարակչական և հայրենագիտական նշանակությունը

Գաղտնիք չէ, որ դաստիարակությունը կրթական գործունեության անբաժան, և թերևս ամենակարևոր մասն է: Այն ունի ռազմավարական լուրջ նշանակություն, քանի որ մեր կամքից անկախ մենք հայտնվել ենք տարբեր քաղաքակրթությունների խաչմերուկում: Հետևաբար, մեր ազգային-հոգևոր նկարագրին և մեր դավանած հիմնարար արժեքներին սպառնացող բոլոր մարտահրավերներին առավել արդյունավետ դիմակայելու համար մենք պարտավոր ենք մեծ ուշադրություն դարձնել մատաղ սերնդի ռազմահայրենասիրական,
հայրենագիտական, բարոյական, գեղագիտական, ֆիզիկական և քաղաքացիական
դաստիարակությունը:

Այդ գործընթացում առանձնահատուկ նշանակություն ունեն պետական, ազգային և եկեղեցական տոներին, հիշատակի օրերին, զոհված ազատամարտիկների, նշանավոր գործիչների հոբելյարներին նվիրված միջոցառումները, էքսկուրսիաները:

Իմ առաջ ունենալով այս խորհուրդը ասրիլի 19-ին Աբ Յարուբյան սոսիս ընդամսջ Լախաճեռնեցի կազմակերպել Էքսկուրսիա դեպի Մասիս քաղաք և հոր Վիրապ վանական համալիր: Էքսկուրսիան իրականացվեց Յ.Յայ րապետյանի անվան թիվ 78 դպրոցի 6Բ դասարանի սշակերտների հետ Քանի որ դպրոցը ֆրանկաֆոն է, փորձեցի հետաքրքիր խառնուրդ ստանալ և ներկայացնել Չարկի սոսի Էուրյու և Յայ աստանում և Ֆրանսիայում: Օգտվելով մեզ ընձեռնված հնարավորությու և կից կազմեցի Էքսկուրսիայի երթուղի, այն էր՝ քաղաք Մասիս, այցելույ ու Մասիս քաղաքի Լորսբսց ֆրանսիական բուլվար, այնուհետև Մասիսի Երիտասարդական կենտրոն, իսկ վերջում հոր Վիրապ վանական համալիր:

Քանի որ Ասիսի երիտասարդական Կենտրոնը Ֆրանկաֆոն կենտրոն է, նախակախարհը գտնվում է միջոցառումը հենց այստեղ իրականացնել: Նախ այցել եցինք Ֆրանսիական բուլվար, որտեղ երեխաները խաղացին և ուրախացան մանկական գոնայ ու մ, պրովեցին բուլվարում ծանոթացան բոլոր գոնաներին:

Այնուհետև երիտասարդական կենտրոնում Ֆրանսիաֆոն ակումբի երեխաները պարաստել էին փոքրիկ սեսանյուլթ Ֆրանսիայում Ար Հարույթան տոնի խորհրդի մասին, իսկ հետո իրենք ներկայացրին փոքրիկ միջոցառում: Այնուհետև դարոցի 6ր դասարանի աշակերտները ներկայացրին իրենց կողմից կազմակերպված միջոցառում Հայաստանում Ար Հարույթան տոնի խորհուրդը: Միջոցառման ավարտին երիտասարդական կենտրոնը պարաստել էր փոքրիկ խաղ, որը Ֆրանսիայի Չարկի տոնի անբաժան մասն է: Նախորոք թաքցրել էր շոկոլադե ձվիկներ, որոնք աշակերտները գտան:

Իսկ վերջում այցել եցինք իտր Վիրապ վանական համալիր, խորհուրդ ունենալով Գրիգոր Լուսավորչին և քրիստոնեության տարածումը Հայաստանում: Այստեղ աշակերտներին ներկայացրի իտր Վիրապ վանական համալիրի, Արարյան դաշտի, Հռոմի պապի այցելության մասին նյութեր: Անանկացեցինք ավագ շաբաթվա վերջին ժամերգությանը՝ Հիսուս Բրիստոսի չարչարանքների, իսկ նյութան, մահվան ու թաղման:

Մինչ էքսկուրսիա գնալը կազմեցի վերջինիս իրականացման համար իմ առաջ դրված նպատակները և ծրագիր, որի միջոցով առաջնորդվելու էի էքսկուրսիայի ընթացքում: Ստորև այն ներկայացնում եմ ձեզ:

Էքսկուրսիայի եռամիավոր նպատակ.

Ուսուցողական՝ Սովորեցնել Ար Հարույթան տոնին իրականացվող եկեղեցական ծիսակարգի ընթացքը, բացահայտել տարբերությունները քրիստոնեության տարբեր ճյուղերի եկեղեցիներում:

Զարգացնող՝ Համեմատել Հայաստանում և Ֆրանսիայում Զատկի տոնի անցկացման ընթացակարգը, բացահայտել դրանց մեջ եղած նմանություններն ու տարբերությունները: Սրա միջոցով աշակերտի մոտ զարգացնել սեփական արժեքների տարբեր կողմերը բացահայտելու կարողություններ:

Դաստիարակչական՝ Ծանոթացնելով թե Հայաստանի, թե Ֆրանսիայի Զատկի տոնին նվիրված ծիսակատարություններին, սերունդների մոտ դաստիարակել հարգանք և հետաքրքրասիրություն ֆրանկաֆոն մշակույթի նկատմամբ, միևնույն ժամանակ սեփական իմանալու և արժևորելու հայ հոգևոր ժառանգությունները: Նպաստել հայ-ֆրանսիական բարեկամությանը:

Քայլեր	Ի՞նչ է պետք անել	Ե՞րբ է պետք դա անել	Որտե՞ղ պետք է դա անել	Ի՞նչպե՞ս պետք է դա անել
1.	Ստանալ թույլտվություն և տնօրինությունից:	11.04.2019թ.	Դպրոց	Անհատական և թիմային աշխատանքի

2.	Հանդիպել ՄԵԿ-ի տնօրինությանը պայմանավորվել նրանց հետ: Տեղեկացնել բոլոր կողմերին:	11.04.2019թ.	Մասիսի Երիտասարդական Կենտրոն	պլանով առաջնորդվելով, համագործակցել դպրոցի տնօրինության և ուսուցչական
3.	Համապատասխան տեսական նյութ տրամադրել մասնակիցներին:	11.04.2019թ.	Դպրոց	անձնակազմի, ՄԵԿ տնօրինության և Ֆրանկաֆոն խմբակի հետ, և
4	Կարգավորել տրանսպորտային հարցերը:	11.04.2019թ.	Դպրոց	համաձայն մշակված քայլերի, խմբի ղեկավար
5.	Պայմանավորվել ծնողների, ֆրանսերենի և աշխարհագրության ուսուցչի հետ:	11.04.2019թ.- 12.04.2019թ.	Դպրոց	մեթոդիստի .աշխարհագրության և ֆրանսերենի ուսուցչի հետ համատեղ
6.	Ընթացքում փորձել նյութերը ուսուցչի հետ:	15.04.2019թ.- 19.04.2019թ.	Դպրոց	կազմակերպել ուսուցողական-ճանաչողական
7.	Զբաղվել ընթացիկ կազմակերպչական հարցերով:	11.04.2019թ.- 19.04.2019թ.	Դպրոց, ՄԵԿ	Էսկուրսիա-միջոցառումը:
8.	Գնալ Մասիս քաղաք, այցելել Ֆրանսախական բուլվար, Մասիսի Երիտասարդական կենտրոն, մասնակցել միջոցառմանը, այցելել Խոր Վիրապ վանական համալիր, վերադառնալ Երևան:	19.04.2019թ.	Քաղաք Մասիս, Խոր Վիրապ վանական համալիր	

Էքսկուրսիայի ամփոփում

Վերադառնալու ճանապարհին աշակերտների հետ զրույցի միջոցով ամփոփեցի էքսկուրսիան, նպատակ ունենալով պարզել արդյունավետությունը: Աշակերտները տպավորված էին, և կարողանում էին պատասխանել իրենց ուղղված հարցերին: Սա

արդեն խոսում է, այն մասին, որ էքսկուրսիան եղել էր արդյունավետ, տպավորել էր աշակերտներին և լիահուս եմ, որ նրանց մեջ կարողացել էի սերմանել սեր դեպի հայրենիքը, հավատքը, մշակույթը:

6. Էքսկուրսիայի կազմակերպման առաջարկ-ծրագիր դեպի Սյունիքի մարզ

Ստորև ներկայացնում եմ էքսկուրսիայի ծրագիր դեպի Սյունիքի մարզ, քաղաք Մեղրի հաշվի առնելով մի շարք դրական և ուսուցողական հանգամանքներ, որոնք կնպաստեն աշակերտի գիտելիքների պաշարի ավելացմանը, կսերմանեն հայրենասիրություն, կնպաստեն հայրենիքի, նրա պատմությանն ու աշխարհագրությանը ավելի խորը ծանոթանալուն:

Այդպես օրինակ Մեղրին՝

- 1) ՀՀ հարավային դարպասն է այն՝ ՀՀ վարչական տարածք, և բացառվում է այն Ադրբեջանին տալը՝ ինչի մասին անընդհատ շահարկվում է քաղաքական դաշտում:
- 2) Նաև այստեղ են մղվել հայոց ազատագրական պայքարի բազմաթիվ հերոսական մարտեր:
- 3) այն հարուստ է պատմաճարտարապետական և բնության հուշարձաններով (Սյունիքի 17-րդ դ. ազատագրական պայքարի վայրեր, Դավիթ Բեկի աշտարակ՝ 12-17-րդդդ., Գ. Շվանիձոր՝ Ջրանցույց-աքվեդուկ, 17-րդդ., ՏաթևՎանական համալիր, Սատանիկամուրջ:)

Այս գաղափարը հնարավորություն կտա շեշտադրելու հայրենասիրական դաստիարակությունը, սեփականը սիրելու գնահատելու և անսասան պահելու գաղափարախոսությունը:

- 4) այստեղ են ծնվել բառարանագետ վարդապետ Երեմիան, Դավիթ Բեկի գինակից Ստեփանոս Շահումյանը, Մխիթար Սպարապետի մարտընկերներ Պապ և Կոստանդին զորավարները, «Սասնա Ծռեր» էպոսի8 պատումի գրառող, միջնադարյան հայ պատմիչների գործերի ուսումնասիրող արևելագետ-հայագետ, ակադեմիկոս Կարապետ- Մելիք Օհանջանյանը, «Արդի հայերենի բացատրական բառարան»-ի հեղինակ, ակադեմիկոս Էդվարդ Աղայանը, ՀՅԴ կուսակցության հիմնադիրներից, քաղաքական նշանավոր գործիչ, Մեծ Եղեռնի զոհ Ակնունին (Խաչատուր Մալումյան), Հնչակյան կուսակցության անդամ, 1905թ. Հայ-

թաթարականբախումներիժամանակՆախիջևանիինքնապաշտպանականմարտերիկազմակե
րպիչ Փարամազը (ՄաթեոսՄարգսյան),
ովկախաղանեքարձրացվելԿ.Պոլսիհրապարակներիցմեկում 1915թ. հունիսի 15-ին:

Այսգաղափարիմիջոցովաշակերտներիմոտկավելանանևկամրապնդվենգիտելիքներիհայմեծե
րիմասին, կամրապնդվեն գիտելիքները աշխարհագրությունից, պատմությունից,
գրականությունից, հայոց լեզվից:

5) Այստեղ են աճում մերձարևադարձային տարբեր պտուղներ՝
թ ու գ , ն ու ռ , ար ք ա յ ան ար ի ն ջ , կ ի վ ի , ձ ի թ ա պ տ ու լ ղ :

Իսկայսգաղափարըկօգտագործվիաշակերտինհայկականբնաշխարհինձանոթացնելու
համար, ինչպեսնանկամրապնդվենգիտելիքներըաշխարհագրականլանդաֆոնների,
ըստկլիմայականգոտիներիդրանցփոփոխությաննըստայդմայնտեղաճողմշակաբույս
երիտեսակայինկազմիմասին:

Եզրակացու թյ ու ններ

Վերը նշվածից եկա հետևյալ եզրակացություններին.

1. Էքսկուրսիայի ե ու թյ ու նը կայ ան ու մ Է բացատր ու թյ ամբ` ց ու ց ադր ու թյ ան , շ ռ ջ ա գ ա յ ու թյ ան մ ե ջ : Այ ն ի ն չ ը ա շ ա կ եր տը տե ս ն ու մ Է , տ պ ա վ ո ղ ը ու մ Է նրա գ ի տ ա կ ց ու թյ ան մ ե ջ : Էքսկուրսիան կարող է վարել ու ս ու ց ի չ ը և Էքսկուրսավարը, որոնց մեկնաբանմամբ աշակերտը սովորում է ճ ի շ տ ը ն կ ալ Ե Լ իր տեսածը , ց ու ց ա դր ա ծ ը : Էքսկուրսիաները լինում են թեմատիկ և ընդհանուր :
2. Էքսկուրսիան ընթանում է հետևյալ 3 հիմնական փուլերով .
  - *Նախապատրաստման*
  - *Անցկացում*
  - *Ամփոփում*
3. Էքսկուրսիայի ժամանակ ուսուցիչը աշակերտների մեջ պետք է հետաքրքրություն առաջացնի դեպի օբյեկտը, որպեսզի աշակերտը անհրաժեշտ ուշադրությամբ դիտի այն:
4. Հայրենագիտական աշխատանքների կազմակերպման լավագույն ձևը էքսկուրսիան է: Բնության մեջ անցկացվող էքսկուրսիաները լայն հնարավորություն են տալիս օգտագործել հայրենագիտական նյութերը:
5. Մասիս-Խոր Վիրապ էքսկուրսիան նպաստեց աշակերտների ախյրենասիրական ոգու բարձրացմանը, նրան գուգահեռ նրանց մեջ սերմանեց սիրել և հարգել օտարազգիների մշակույթը, հետաքրքրություն առաջացրեց ուսումնասիրելու օտարինը և վերաարժևորեց սեփական հայրենիքի դերն ու նշանակությունը:

Օգտագործված գրականության ցանկ

1. Յ.Թուրուբախյան, Կրտսեր դպրոցականի հոգեբանական առանձնահատկությունները, Երևան, 1962թ.
2. Ա. Տեր-Գրիգորյան, Գործնական աշխատանքները բացատրական ընթերցանության դասերին, Երևան, 1963 թ.
3. Նախաշավիղ գիտամեթոդական հանդես, Երևան, 2014թ.
4. Գ.Ավետիսյան, խմբ.՝ Ռ.Յուսեփյան, Յայրենահիտական աշխատանքները դպրոցում, Երևան, 1976թ.
5. Ա.Բալյան, Լ.Գ.Սեդրոսյան, Դպրոցականների գեղագիտական դաստիարակությունը, Երևան, 1979թ.
6. Գ.Ե.Ավագյան, Յայլական ՍՍՀ աշխարհագրությունը և ուղևորների կա, Երևան, 1983թ.